

Postimehes ja Petrogradi ajalehes Vabadus ilmunud kajastused Põhja-Kaukaasia eesti asunduste kongressi kohta juulis 1917 Kislovodskis. Põhja-Kaukaasia eesti asunduste jaoskonna büroo. Kislovodsk. Kislovodski Eesti Selts. Kongressi kokkukutsumise otsus. Kongressi päevakord, käik ja resolutsioonid. Samuel Sommer. Dr. H. Kukk (Kislovodsk), A. Villmann (Willmann) (Bakuu Eesti Selts). J. Heidov (Heidow) (Livoonia). Fr. Mõistlik (Pjatigorsk). Fr. Sauer. Hr. Mölder. J. Markus (Rostov). E. Paavo (Paawo) (Jessentuki). A. Kresla. K. Reinson (Eesti-Haginsk). Preili Melikova (Eesti-Haginsk). Kaukaasia asunduste 50 aasta juubeli laulupidu. Digiteeris Andres Aule, kirjaviis muutmata.

Postimees (nr. 147), 4. juuli 1917, lk. 3

Kaukasias asunikude kongress.

16. juunil oli Kislovodskis Põhja-Kaukasias Eesti asunduste jaoskonna büroo koosolek, kus otsustati 9. juuliks Kislovodski Eesti seltsi ruumidesse Põhja-Kaukasias Eesti asunduste jaoskonna kongressi kokku kutsuda.

Kongressi päevakorda võeti järgmised küsimused üles:

1. Hariduse kursused.
2. Õpilaste ettevalmistamine keskkoolidesse.
3. Keskraamatukogu asutamine.
4. Raamatukogud; lugemise-ringkonnad.
5. Seltside asutamine.
6. Piima- ja või-ühisused.
7. Ringkonna ja jaoskonna büroode ülespidamine.
8. Ringkonna laulupidu.
9. Saadikute valimine üleriiklisele Eesti asunduste kongressile.

Postimees (nr. 163), 22. juuli 1917, lk. 2

Kaukasiast. 9.—10. juulil pidasid Põhja-Kaukasias Eesti asunduste asemikud Kislowodskis Eesti Seltsi ruumides ringkonna-kongressi. Kongressist osa võtma olid ilmunud Liwonia asunduse poolt S. Sommer ja J. Heidow, Eesti-Haginskist K. Reinson ja neuu Melikowa, Rostowist — J. Markus, Baku Eesti Seltsi poolt advokad Willmann, Allmäe asundusest — F. Sauer ja Kislowodski Eesti Seltsi poolt Dr. Kukk, F. Mõistlik ja E. Paawo.

E. P.

Postimees (nr. 181), 12. august 1917, lk. 1

Lõuna-Wenemaa asunduste kongress Kislowodskis.

Liwonia kongressil 21., 22. ja 23. mail seati Lõuna-Wenemaa ja Kaukasias Eesti asunduste elu arenemise kohta ühised juhtmõtted üles, mille teokstegemist lähemas tulevikus tarwilikuks peeti. Ringkonna kongressi otsuste täitmine jäeti jaoskondade kongresside hooleks. Põhja-Kaukasias jaoskonna büroo kutsuti 9. juuliks Kislowodski oma piirkonda kuuluvate Eesli asunduste kongressile kokku. Kongressi päewakorraks võeti järgmised küsimused üles: 1) Hariduse-kursused, 2) õpilaste ettevalmistamine keskkoolidesse, 3) raamatukogud, 4) seltside asutamine, 5) karjakaswatus ja wõiwalmistamine, 6) Lõuna-Wenemaa ja Kaukasias ringkonna Eesti asunduste laulupidu, 7) jaoskonna ja ringkonna büroode tegewuse kulud ja 8) saadiku walimine üleriiklisele Eesti asunduste kongressile. Nimetatud ringkonda kuuluvatest 16 asundusest olid 5 suuremat asundust oma asemikud saatnud. Kongressi jaoks oli Kislowodski noor Eesti selts lahkesti oma ruumid ja kauni aia hinnata tarwitada lubanud. Ka kõigile kongressist osawõtjatele asunduste asemikkudele oli Kislowodski Eesti selts hinnata korterid ja ülespidamise korraldanud, mille eest kõik kongressi liikmed ja nende saatjad Kislowodski Eesti seltsile südamest tänulikud on. Seltsi toredas akatsias puiestikus 9. juulil kell 4 p. l. awas Põhja-Kaukasias jaoskonna büroo juhataja S. Sommer kongressi. Awamise kõnes tähendati selle pääle, et jaoskonna kongressi ülesandeks on abinõusid otsida, kuidas ringkonna kongressil tehtud otsusi tuleks teoks teha.

Kongressi juhatusesse waliti: esimeheks Dr. H. Kukk Kislowodskist, abiks advokat A. Willmann Bakust, kirjatoimetajaks J. Heidow Liwoniast ja Fr. Mõistlik Pjatigorskist.

Esimesena seletas S. Sommer hariduse-kursuste toimepanemisest asundustest. Kõneleja näitas, kui tähtsad hariduse-kursused on ja kuidas nad Õhtu-Europas laialiselt maad on võtnud rahwaülikoolide näol.

Meil ei ole veel võimalust korraldada rahwaülikooli asutada, küll on meil aga võimalus ühisel jõul hariduse-kursusi toime panna, kus õpejõudude reisikuid asunikud ühiselt tasuwad, kuna honorar, korter ja ülespidamine igal asundusel eraldi tuleb anda. Ühtlasi harutati läbirääkimiste all läbi, missugused õpeained kursustel kõige kohasemad oleksid. Selleks arwati tarwilikuks: 1) Eesti keel, kirjandus, ajalugu ja maateadus, 2) poliitilised ja sotsiaalsed küsimused, 3) majanduseteadus ja ühistegewus, 4) looduseeteadus, 5) põllutöö ja karjakaswatus, 6) majapidamine ja käsitöö.

Õpilaste ettevalmistamise üle keskkoolidesse räägib pikemalt S. Sommer. Kõneleja näitab, kui kahjulikult mõõras keskkool mõjub asunikude laste pääle õppimise ajal. Keskmised iseloomud lähewad jäädawalt kaduma oma rahwale.

Asundustes tuleks edaspidi progümnasiumid elusse kutsuda, kuid nüüd kohe tuleks asja nii korraldada, et suurematesse asundustesse, kui õpilasi rohkem, üliõpilasi kutsuda, kes õpilasi teatawatesse klassidesse ette walmistaksid. Ühtlasi tuleks õpilastel pääle keskkooli õpeainete weel Eesti keelt, kirjandust, ajalugu ja maadeteadust õpetada.

Kui wähegi võimalik, oleks soowitaw, et asunikud oma lapsi kodumaale õppima saadaksid, kes siis pääle keskkooli lõpetamist nendes ülikoolides oma õppimist jätkaks, kus rohkel arwul Eesti üliõpilasi õpib. Niisuguse korralduse kaudu wõidaksime palju õpetatud jõudusid oma rahwa kultura loomise tarwis. Need mõtted tunnistati ühel häälel õigeks. Läbirääkimistel seletas Dr. A. Kukk, et laste terwise seisukohast asja pääle waadates kodune õpetus ka selle poolest soowitaw on.

Fr. Sauer juhib tähelepanemist selle pääle, et ka majanduslisest küljest kodus õpetamine praegusel kallil ajal palju odawam on kui linnas.

Raamatukogude üle räägib Fr. Mõistlik ja annab nõu raamatukogusid kindla plaani järele asutada. Iga aasta tuleks teatud arw uusi raamatuid juure osta, kuna raamatukogudes järelewaatamine sellekohase komitee hooleks oleks. Hra Mölder soowitab raamatukogudesse ka wõõrakeelseid raamatuid osta. Dr. Kukk soowitab, et tuleks asunduste raamatukogude tarwis normal-raamatute nimekiri kokku seada, kuna Fr. Sauer arwab, et tarwis oleks, kui asundused oma praeguste raamatute nimekirjad selle komitee kätte saadaks, kelle hooleks jääb raamatute nimekirja kokkuseadmine. S. Sommer soowitab, et jaoskondades büroode juure tuleks keskraamatukogud asutada, kus kallihinnalised raamatud oleks, mis üksikutel raamatukogudel raske oleks nõutada. Jaoskonna raamatukogu hääks ohwerdaksid kõik jaoskonnas olewad asundused. Jaoskonna raamatukogus peaks kõikide hariduse-kursuste jaoks soowitawate õpeainete kohta teataw arw teaduslisi töösid olema, mis lektoritel ettelugemiste juures tarwis oleks. Raamatukogu komiteesse jaoskonna büroo juure waliti hrad Dr. Kukk, *cand. phil.* Fr. Sauer (esimees), *cand. jur.* A. Willmann, Markus ja kooliõp. J. Heidow, kuna büroo esimees S. Sommer sellesse komiteesse, kui ka igasse teise komiteesse, mis jaoskonna büroo juure asutatakse, *ex officio* käib, et komiteede tegewuses rohkem ühtlust oleks.

Karjakasvatuse ja piimasaaduste ümbertöötamise üle pidas pikema asjaliku kõne E. Paawo Essentukist. Dr. Kukkk soovitab kohalist karja Simmentali ja Ida-Preisi tõugu pullide abil parandada, loomatoiduks oleksid lutsern ja õli-koogid kasulikud.

S. Sommer soovitab järgmisel talwel kohe asundustes piimatalitusi sisse seada. Selleks annaksid juhatus õpetatud meierid, keda kodumaalt tuleks igasse asundusesse kutsuda. Edaspidi tuleks ka kontroll-ühisusi elusse kutsuda. — Asunduste seltside asutamise üle andis seletust A. Willmann, kes teatas, et nüüd ringkonna-kohtute juures registreritakse uusi seltsisid. Kongress tegi otsuseks wabamaid olusid silmas pidades uued ajakohased seltside põhjuskirjad wälja töötada ja suuremal arwul büroo juures alal hoida, kust asundused neid tarwilikul korral wõiwad saada. — Ringkonna laulupidu üle räägib kooliõp. J. Heidow, kes laulupidude ajalugu ja nende suurt kaswatawat mõju toonitas, soovitab tulewal aastal Allmäe asunduses, kuhu 50 aasta eest Eesti asunikud kõige esiti ilmusid, poolesajaaastast juubeli-laulupidu ära pidada.

Et 1919. aasta meie rahwa wabastamisest 100 aastat täis saab, mis päewa ka tarwis tingimata on pühitseda, siis jäeti laulupidu aja küsimus lõpulikult laulupidu-komitee määrata, mille liikmeteks waliti hrad Heidow, Kresla, Reinson ja Mõistlik. Ringkonna kui ka jaoskonna büroode kulud otsustati asunduste wahel proportsionalselt rahwa arwu järele ära jagada. — Üleriiklisele Eesti asunduste kongressile otsustati Põhja-Kaukasias Eesti asunduste jaoskonna poolt üks saadik saata, kellele reisikuludeks 250 rbl. määrati. Saadikuks waliti ühel häälel S. Sommer. Pärastpoole töötati juhatuskiri wälja, mille järele ta wõib kulusid teha.

Kongress oli ühe päewa pääle kawatsetud, kuid kestis 3 päewa. Pääle kongressi käisid asunduste asemikud ühes koos weel Kislowodski ümbruses olewaid ilusamaid kohti vaatamas. Ka teistes terwisparanduse-linnades — Essentukis, Pjatigorskis ja Shelesnowodskis waadati, mis tähelepanemise wäärt oli. Kongressist jäi osawõtjatel hää mälestus järele ja Kislowodski Eesti seltsi poolt lahke asunduste asemikkude wastuwõtmine ei unune nii pe nende meelest.

Vabadus (nr. 30), 26. juuli 1917, lk. 2
Postimees (nr. 189), 22. august 1917, lk. 2

Põhja-Kaukasias Eesti asunduste asemikkude kongressil. Kislowodskis 9.—10. juulil 1917. a. wastuwõetud resolutsionid.

I. Hariduse kursused.

Referent S. Sommer.

1. Kongress tunnistab tarvilikuks hariduse-kursused toime panna nendes Põhja-Kaukaasia Eesti asundustes, kus selleks võimalus ja tarvidus on.
2. Õpejõudude reisikulud kannavad need asundused ühiselt, kus kursused toime pannakse.
3. Õpejõudude raudteejaamast asundusesse toomise ja tagasi-wiimise, korteri, ülespidamise ja honorari kulud kannab iga asundus eraldi.
4. Kõige tarvilikumad õpeained kursustel on: 1) Eesti kirjandus, keel, ajalugu ja maadeteadus, 2) poliitilised ja sotsiaalsed küsimused, 3) majanduseteadus ja ühistegewus, 4) looduseadus, 5) põllutöö, karjakaswatus ja aiapidamine, 6) majapidamine ja käsitöö.

II. Õpilaste ettevalmistamine keskkoolidesse.

Referent S. Sommer.

1. Kongress tunnistab tarviliseks, et sääl, kus võimalik ei ole keskkooli vähemalt alamate klassidega awada, nende jaoks, kes kõrgemat haridust tahawad omandada, koduõpetus keskkooli keskmistesse klassidesse ettevalmistamiseks sisse saaks seatud.
2. Õpejõududeks soowitab kongress pääasjalikult kutsuda üliõpilasi kodumaalt Petrogradi ja Moskwa ülikoolist.
3. Õpilased tulewad igas asunduses grupedesse koguda, mis õpetust rohkem kättesaadawaks teeks.
4. Pääle keskkooli õpeasjade tuleb tingimata Eesti keelt, kirjandust, ajalugu ja kodumaa tundmist õpetada.
5. Hädakorral wõiks lapsi ka kodumaale saata. Põhjusemõttelikult on aga kongress selles arwamises, et laste waimlise ja kehalise edenemise nimel nemad võimalikult kaua kodusesse ümbrusesse peawad jääma.

III. Raamatukogud.

Referent Fr. Mõistlik.

1. Igal asundusel peab oma raamatukogu olema.
2. Edasiharimise jaoks tähtsamate raamatute tarwis asutatakse jaoskonna keskraamatukogu.
3. Raamatukogude asutamise ja täiendamise jaoks seab keskbüroo juures asuw raamatukogu-komitee tarwiliste raamatute süstematilise nimekirja kokku.

4. Komitee liikmeteks waliti: F. Sauer, Dr. Kukk, J. Heidow, A. Willmann ja J. Markus.
5. Asunduste raamatukogud saadawad keskbüroo raamatukogu-komiteele oma praeguste raamatute nimekirjad ja teatawad talle omast uutest tellimistest.

IV. Seltside asutamine.

Referent A. Willmann.

1. Et asundustes seltside asutamist kergendada, otsustati niihästi aateliste, kui ka majandusliste seltside nimel põhjuskirjad kokku seada, ära trükkida ja ühes walmis palwekirjaga seltside registrerimiseks jaoskonna büroos tagawaral hoida, kust iga tarwitaja neid kergesti saada wõib.

V. Karjakaswatus ja piimatalitus.

Referent E. Paawo.

1. Asundustes on tarwis ajakohased telliskiwist ehk muust kohasest materjalist puhtad karjalaudad ehitada ja karja toitmise olusid parandada.
2. Praegust asundustes peetawat piimakarja tõugu on tarwis parandada puhaswerd Shweitsi Simmentali ehk Preisi tõugu sugupullide läbi, mida terve asunduse pääle tellida wõiks.
3. Asundustes on tarwis wiibimata piimaühisused elule kutsuda, kes ajakohased piimatalitused sisse seaksid.
4. Kodumaalt on tarwis harjunud piimatalitajad ametisse kutsuda ja pääle selle asunduste noorimehi, kes asunduste piimatalitustes sellekohase ettewalmistuse on saanud, kodumaale ehk Soome piimatalitust ja karjakaswatus õppima saata.
5. Edaspidi on tarwis kodumaalt harjunud karjakaswatuse-instruktorid ametisse kutsuda, kes asundustes karjakaswatamises juhatust annaksid ja lühikese-ajalisi karjakaswatuse kursusi toime paneksid.
6. Et oma karja- ja põllusaadusi ilma wahelkauplejateta otseteel tarwitajate kätte toimetada, on asunikudel tarwis mineral-wee linnades oma ühiskauplused asutada.

VI. Ringkonna laulupidu.

Referent J. Heidow.

1. Kongress tunnistab tarwilikuks lähemal ajal Lõuna-Wenemaa ja Kaukasias asunduste ringkonna laulupidu toime panna.

2. Laulupidu eeltööde tegemiseks waliti neljaliikmeline komisjon, nimelt: J. Heidow, A. Kresla, K. Reinson ja F. Mõistlik.

Koha ja aja määrab komisjon arenewate wõimaluste järgi kindlaks.

Tähendus: Soowitawaks laulupidu kohaks jääb Allamäe kui kõige wanem Kaukasia asundus. Kaukasia asunduste 50 a. juubeli puhul.

VII. Büroode kulud.

Referent Dr. H. Kukk.

1. Jaoskonna ja ringkonna büroode kulud jagatakse asunduste wahel nende elanikkude arwu kohaselt ära. Iga asunduse hooleks jääb tema pääle langewa kulude osa kokkusaamisewiisi äraotsustamine.
2. Jaoskonna büroo tarwilisteks kuludeks loetakse: 1) büroo kulud ja kirjawahetus, 2) esitus telegrafi- ja kirjateel, 3) büroo liikmete sõidukulud raudteel ja kuni ligema raudtee jaamani nende koosolekutele 2—4 korda aastas, 4) ettenägemata kulud büroo ühisel otsusel.

VIII. Saadiku walimine üleriiklise Eesti asunduste kongressile.

1. Kongress otsustas Petrogradi üleriiklise Eesti asunduste kongressile Põhja-Kaukasia jaoskonna poolt ühe saadiku saata. 2) Reisikuludeks määrati 250 rbl., 3) Saadikuks waliti S. Sommer.

IX. Jaoskonna büroo täiendus.

1. Jaoskonna büroo täienduseks waliti büroo liikmeteks: J. Heidow Liwoniast kirjatoimetajaks ja K. Reinson E.-Haginskist.

Esimees. Dr. H. Kukk.

Kirjatoim: (allkiri).